

АДАптиРАНА УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА СРЕДНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН VIII – XII ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА

ОБЩ БРОЙ ЧАСОВЕ ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА СРЕДНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН (VIII – X КЛАС) – 90 ЧАСА.

Обучението по география и икономика в средната образователна степен, организирано за децата на българите в чужбина, е насочено към овладяване на знания, умения и отношения, свързани с изучаване на България. Учебната програма е адаптирана към утвърдената учебна програма по география и икономика за X клас (общообразователна подготовка) и е препоръчително разпределението на часовете за обучение в класовете от VIII до X да е съобразено както с постигането на заложените в нея резултати от обучението, така и с постигането на ДОС за общообразователна подготовка за първи гимназиален етап.

С цел осигуряване на условия за изучаването на учебния предмет и подготовката в XI и в XII клас за полагане на държавен зрелостен изпит акцентът следва да е върху практико-приложните аспекти на обучението, следвайки принципа за спираловидно овладяване на знания, умения и отношения.

Ключовите компетентности може да се изградят на базата и на други тематично близки очаквани резултати по избор на учителя.

Поредна седмица	Тема	Очаквани резултати	Нови понятия
	Тема 1. <u>Географско положение и границите на България</u>		
1, 2 и 3 8 клас	1.1 Географско положение, граници и големина	Познава видовете географско положение. Определя географското положение на България и мястото ѝ на Балканите, в Европа и света. Оценява влиянието на географското положение за формиране на природните особености и за развитие на стопанството на България. Проследява промените в териториалния обхват на България след 1878 година. Характеризира държавните граници по алгоритъм с помощта на географска карта. Оценява стопанското значение на държавните граници. Интерпретира информация за географското положение и границите на България от различни източници. Представя особеностите на държавните граници върху контурна карта.	АБСОЛЮТНО ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ ОТНОСИТЕЛНО ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ
	Тема 2. Природна среда на България. Природни компоненти		
	2.1. Релеф	Характеризира специфичните особености на релефа: произход, надморска височина, морфоструктури (Мизийска плоча, Балканиди, Краициди, Рило-Родопска); ендегенни 2 релефообразуващи процеси; екзогенни релефообразуващи процеси (денудация, ерозия, абразия, екзарация, окаряване, дефлация) и типични форми на релефа, образувани от тях (свлачища, речни тераси, меандри, каньоновидни долини; клиф, прибойни ниши (подмоли); плажове, пясъчни коси; циркус, коритовидна долина, повърхностен карст (кари), подземен карст – пещери; скални гъби, льосови плата); особености в териториалното разпределение на формите на релефа. Оценява съвременния релеф в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие. Интерпретира информация за релефа от различни източници на информация.	

	<p>2.2. Полезни изкопаеми</p>	<p>Характеризира специфичните особености на полезните изкопаеми: видове, произход, закономерности в териториалното разпределение, находища. Представя находища на полезни изкопаеми върху контурна карта. Интерпретира информация за полезни изкопаеми от различни източници на информация. Оценява полезните изкопаеми в България като фактор за стопанско развитие. Коментира проблеми, свързани с добива на полезни изкопаеми в контекста на устойчивото развитие.</p>	
	<p>2.3 Климат</p>	<p>Характеризира специфичните особености на климата: фактори, елементи, климатични области. Разпознава климатична област по климатограма. Оценява климата в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие. Коментира неблагоприятни климатични явления и екологични проблеми. Интерпретира информация за климата от различни източници на информация.</p>	<p>ИСЛАНДСКИ ЦИКЛОН АЗОРСКИ АНТИЦИКЛОН СРЕДИЗЕМНОМОРСКИ ЦИКЛОН ИЗТОЧНОЕВРОПЕЙСКИ АНТИЦИКЛОН</p>
	<p>2.4 Води</p>	<p>Характеризира специфичните особености на водите: главен вододел, отточни области, подземни и повърхностни води. Характеризира представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Камчия, Велека, Арда, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа). Представя върху контурна карта представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом, Камчия, Ропотамо, Велека, Резовска, Арда, Въча, Тополница, Стряма, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа) и язовири („Кърджали“, „Студен кладенец“, „Ивайловград“, „Доспат“, „Батак“, „Александър Стамболийски“, „Копринка“, „Жребчево“, „Искър“). Разпознава река по карта и я съотнася към хидрограма. Оценява водите в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие. Коментира проблеми, свързани с водите в контекста на устойчивото развитие. Интерпретира информация за водите от различни източници</p>	
	<p>2.5 Почви, растителност и животински свят</p>	<p>Характеризира специфичните особености на почвите: фактори на почвообразуването, типове почви – черноземни (chernozems), сиви горски (лесивирани, luvisols), канелени горски (метаморфни, cambisols), смолници (vertisols), кафяви горски (метаморфни, cambisols), планинско-ливадни (umbrosols), алувиално-ливадни (наносни, fluvisols), хумусно-карбонатни (laptosols, rendzic), жълтоземни (aliosols); Характеризира специфичните особености на растителността и животинския свят. Оценява почвите, растителността и животинския свят в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие. Коментира проблеми, свързани с почвите, растителността и животинския свят в контекста на устойчивото развитие. Интерпретира информация за почви, растителност и животински свят от различни източници на информация.</p>	<p>СЕВЕРНОЕВРОПЕЙСКА ФЛОРИСТИЧНА ОБЛАСТ ПАЛЕОАРКТИЧНА ФАУНИСТИЧНА ОБЛАСТ (ЕВРОПЕЙСКО-СИБИРСКА И СРЕДИЗЕМНОМОРСКА ПОДОБЛАСТ) ИРАНТУРАНСКА ФАУНИСТИЧНА ОБЛАСТ</p>

<u>Тема 3. Природна среда на България</u>		
3.1. Дунавска равнина	<i>Характеризира</i> по картографски и графични изображения особености на Дунавската равнина: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).	<p>ПРИРОДЕН ПАРК „РУСЕНСКИ ЛОМ“</p> <p>ПРИРОДЕН ПАРК „ШУМЕНСКО ПЛАТО“</p>
3.2. Старопланинска област	<i>Характеризира</i> по картографски и графични изображения особености на Старопланинската област : географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).	<p>МОРФОХИДРОГРАФСКА СКИЦА</p> <p>ПРИРОДЕН ПАРК „ВРАЧАНСКИ БАЛКАН</p>
<p>3.3. Краищенско-Средногорска област</p> <p>3.3.1 Задбалкански котловини</p> <p>3.3.2 Краище</p> <p>3.4.2. Средногорие</p>	<p><i>Характеризира</i> по картографски и графични изображения особености на Задбалканските котловини: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя природен обект по избор в различни форми (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p> <p><i>Характеризира</i> по картографски и графични изображения особености на Краището: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Краището (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p> <p><i>Характеризира</i> по картографски и графични изображения особености на Средногорието: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Средногорието (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>ПОДДЪРЖАН РЕЗЕРВАТ „ОСТРИЦА“</p>

	<p>3.4. Тракийско-Странджанска област</p>	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Тракийско-Странджанската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Средногорието (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	
	<p>3.5. Рило-Родопска област</p>	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Рило-Родопската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Средногорието (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	
	<p>3.6 Българското черноморско крайбрежие</p>	<p>Характеризира Черно море Характеризира по географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Средногорието (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	
<p><u>Тема 4 Население на България</u></p>			
	<p>4.1. Брой, разпределение и движение на населението</p>	<p>Оценява демографската ситуация в България по брой, средна гъстота, териториално разпределение и движение (естествено и механично) на населението. Интерпретира информация за населението от различни източници. Дискутира типични демографски проблеми в България (намаляване на броя на населението, отрицателен естествен прираст, външни миграции). Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	
	<p>4.2. Структура на населението</p>	<p>Познава демографската ситуация в България по показател структура на населението (етническа, религиозна, полова, възрастова, образователна, местоживее и заетост). Интерпретира информация за населението от различни източници. Изработва (вкл. чрез използване на ИКТ) полово-възрастова пирамида. Познава демографската политика в България. Оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанско развитие. Дискутира демографски и социални проблеми, свързани със структурата на населението (демографско остаряване, обезлюдяване, безработица). Предлага начини за решаване на проблемите. Изказва мнение по въпроси за етническа и религиозна толерантност.</p>	<p>РАБОТНА СИЛА ТРУДОВИ РЕСУРСИ</p>

	<p><u>Тема 5. Селища:</u></p>	<p>Характеризира типове селища в България. Познава класификацията на градовете в България по различни признаци: възникване – тракийски, гръцки, римски; брой на жителите – големи, средни, малки; функции – транспортни, туристически. Познава особености на урбанизацията в България и нейната пространствена структура. Коментира типични проблеми на селищата в България. Предлага начини за решаването на проблемите. Интерпретира информация за селища от различни източници. Представя изучени градове в България върху контурна карта.</p>	<p>СЕЛИЩНА МРЕЖА</p>
	<p><u>Тема 6. Държавно устройство и управление</u></p>	<p>Обяснява държавното устройство на България. Разграничава органите на държавната власт и техните функции. Характеризира административно-териториалното деление на България. Представя областните центрове върху контурна карта. Аргументира мнение за ролята на държавната власт от позицията на бъдещ гласоподавател</p>	
<p><u>Тема 7. Стопанство</u></p>			
	<p>7.1. Национално</p>	<p>Характеризира съвременното национално стопанство: същност, особености, структура. Обяснява влиянието на факторите (природни, демографски, социално-икономически, научно-технически, екологичен) за развитие на националното стопанство. Анализира съвременното състояние на стопанството по показателите БВП и БНД. Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници. Коментира проблеми на икономиката на България.</p>	
	<p>7.2. Първичен сектор. Обща характеристика</p>	<p>Характеризира първичния сектор в България (същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл земеделие (значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура и проблеми) по алгоритъм. Характеризира отраслите добив на полезни изкопаеми, дърводобив, лов, риболов: значение и проблеми. обработваема земя използвана земеделска площ агротехнически мероприятия. Интерпретира информация за първичния сектор от различни източници</p>	
	<p>7.3 Растениевъдство</p>	<p>Характеризира растениевъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (зърнени култури – пшеница, царевица, ориз; технически култури – слънчоглед, тютюн, маслодайна роза; зеленчукопроизводство – домати, пипер, картофи; лозарство; овощарство – ябълки, кайсии, праскови, череша, сливи) и проблеми. Интерпретира информация за растениевъдството от различни източници. Представя териториалната структура на растениевъдството върху контурна карта. Аргументира мнение за типични проблеми на отрасъла. Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	

	<p>7.4 Животновъдство</p>	<p>Характеризира животновъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (говедовъдство, овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство) и проблеми. Интерпретира информация за животновъдството от различни източници. Коментира типични проблеми на животновъдството в България. Предлага начини за решаване на проблемите</p>	
	<p>7.5 Вторичен сектор. Енергетика</p>	<p>Характеризира вторичния сектор: същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура (енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, лека промишленост, хранително-вкусова промишленост) по алгоритъм. Характеризира отрасъл енергетика по алгоритъм. Познава териториалното разположение на видовете електроцентрали – ТЕЦ, ВЕЦ, АЕЦ. Интерпретира информация за енергетиката от различни източници. Представя териториалното разположение на електроцентрали в България върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на енергетиката. Предлага начини за решаването на проблемите в енергетиката.</p>	
	<p>7.6 Металургия и машиностроене</p>	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна) и машиностроене (транспортно, електронно и електротехническо, земеделско) по алгоритъм. Интерпретира информация за отраслите от различни източници. Нанася центрове на металургията и машиностроенето върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на металургията и машиностроенето в България и предлага начини за решаването им.</p>	
	<p>7.7 Химическа промишленост</p>	<p>Характеризира химическата промишленост (производство на органични продукти – нефтохимия, производство на химични влакна; производство на неорганични продукти – минерални торове, соди, киселини); фармацевтична, парфюмерийнокозметична промишленост) по алгоритъм. Интерпретира информация за отрасъла от различни източници. Нанася центрове на химическата промишленост върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на химическата промишленост. Предлага начини за решаване на проблемите в химическата промишленост.</p>	
	<p>7.8 Лека промишленост</p>	<p>Характеризира леката промишленост: значение, фактори, структура. Характеризира текстилната промишленост по алгоритъм. Характеризира килимарството, кожаро-кожухарската, обувната, трикотажната и шивашката промишленост: значение и центрове. Интерпретира информация за леката промишленост от различни източници. Нанася центрове на леката промишленост върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на леката промишленост. Предлага начини за решаването им.</p>	
	<p>7.9 Хранително-вкусова промишленост</p>	<p>Характеризира отраслите на хранително-вкусовата промишленост: значение, фактори за териториално разположение, центрове. Интерпретира информация за хранително-вкусовата промишленост от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата центрове на хранително-вкусовата промишленост. Нанася центрове на хранително-вкусовата промишленост върху контурна карта. Изразява мнение за типични проблеми на хранително-вкусовата промишленост. Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	

	<p>7.10 Третичен сектор. Транспорт</p>	<p>Характеризира третичния сектор в България (същност, значение, фактори, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл транспорт по алгоритъм. Интерпретира информация за транспорта от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата автомагистрала, основни железопътни направления, пристанища, летища. Представя основните автомагистрала и железопътни направления върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на транспорта. Предлага начини за решаване на проблемите в транспорта.</p>	
	<p>7.11 Туризъм</p>	<p>Характеризира отрасъл туризъм по алгоритъм. Интерпретира информация за отрасъл туризъм от различни източници. Коментира съвременното състояние на туризма в България. Представя в избрани форми природни и антропогенни туристически обекти (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация). Представя туристически маршрути в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. и с използване на ИКТ.</p>	
<p>Тема 8. Регионална география. Райони за планиране</p>			
	<p>8.1 Югозападен район</p>	<p>Дефинира район за планиране. Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране. Познава алгоритъм за характеризиране на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми. 11 Характеризира Югозападния район по алгоритъм. Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
	<p>8.2 Южен централен район</p>	<p>Характеризира Южния централен район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
	<p>8.3. Югоизточен район</p>	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района</p>	

	<p>8.4 Североизточен район</p>	<p>Характеризира Североизточния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Варна, Добрич, Шумен, Търговище. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
	<p>8.5 Северен централен район</p>	<p>Характеризира Северния централен район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Русе, Разград, Силистра, Габрово, Велико Търново. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района</p>	
	<p>8.6 Северозападен район</p>	<p>Характеризира Северозападния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района</p>	

МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ, НАСОЧЕНИ КЪМ ПОСТИГАНЕ НА ОЧАКВАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст, както и умения за създаване на преразказ, план на текст, резюме, съобщение, текст-описание, отговор на научен въпрос и публично изказване, свързани с проблеми на природната среда. Развива основни умения като езикова и дигитална грамотност. Умее да изслушва и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от своето. Изгражда умения за работа в екип. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Използва библиографска справка.

ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Историческа обосновка на промените в териториалния обхват на България (Санстефански, Букурещки, Ньойски, Парижки договор; Решение на Берлински конгрес; Документ за Съединението; Крайовска спогодба). Познава обектите на материалното и нематериално културно наследство от световно значение. Използва и затвърждава понятията за население, етнос, нация. Използва знания за възникване и развитие на селищата. Използва и задълбочава знания за исторически, политически, религиозни предпоставки за развитието на съвременното стопанство, явления и процеси в обществото, задълбочава разбирането за хронологизъм и холистичност в развитието на системата природа-общество-стопанство. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развива нагласа за етническа и културна толерантност и диалог. Формира нагласи към проблемите за опазване на природното и културно наследство.